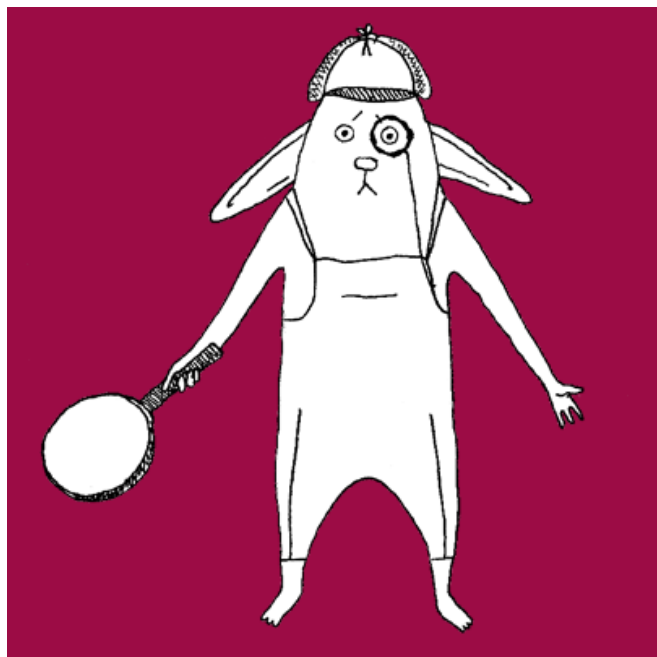

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

ZBIĆ KOGOŚ Z PANTAŁYKU

il. Marcelina Jarnuszkiewicz

Dawniej mówiło się ZBIĆ KOGOŚ Z TERMINU (kiedyś termin oprócz znaczenia ‘ustalona data czy wyznaczony czas’ lub ‘wyraz techniczny czy naukowy’ miał także znaczenie ‘kres, cel, meta’), a także ZBIĆ KOGOŚ Z TROPU, który to zwrot zachował się do dzisiaj. Prawdopodobnie w II poł. XIX w. z języka rosyjskiego przeszedł – najpierw do polszczyzny potocznej, a później do ogólnej – zwrot mający takie samo znaczenie: ZBIĆ KOGOŚ Z PANTAŁYKU ‘zdezorientować kogoś, stropić go, pozbawić pewności siebie’. Nie zapożyczyliśmy samego „pantałyku”, tylko od razu cały frazeologizm, dlatego że w rosyjskim również nie ma „pantałyku”, a jest jedynie zwrot o identycznej postaci: сбить кого с панталыку, czyli ‘zbić kogoś z tropu’, ale także bardziej dosłownie ‘sprowadzić z (dobrej) drogi’. Rosyjski mógł zaczerpnąć ów zwrot z innych języków wschodniosłowiańskich, bo w ukraińskich w białoruskim pojawia się już sam „pantałyk” – ukr. пантелик, biał. панталык ‘pyszałkowatość, pucha, buta’ (co daje podstawę rosyjskiemu i polskiemu znaczeniu całego zwrotu ‘pozbawiania kogoś (zbytnej) pewności siebie’). Takich potocznych rusycyzmów mamy w polszczyźnie znacznie więcej, chociażby warszawskie mówić czy robić coś BEZ TOŁKU (z ros. толк ‘sens’ - говорить без толку ‘gadać bez sensu’, a także сбить кого с толку ‘zbić kogoś z tropu, z pantałyku’) czy zrobić coś W TRY MIGA (w tym wypadku z kpiarskim przekształceniem, bo pierwotne ros. to zrobić coś „в один миг”, czyli dosł. ‘w jednej chwili’, a że - jak widać - nie lubimy się aż tak śpieszyć, tośmy ten „один миг” przekształcili w „try miga”).